

Researches on Multidisciplinary Approaches

Multidiscipliner Akademik Yaklaşım Araştırmaları 2023, 3(1): 64-79

Yayına Geliş Tarihi / Article Arrival Date

21/11/2022

Yayına Kabul Tarihi / Date of Acceptance

06/04/2023

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği ve Kültürler Arası Geçişkenlik: Trabzon Kalandar Geleneği¹

Özgün Araştırma Makalesi

Sema Küçükali Uçankuş / Arş. Gör. Dr.

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Turizm Rehberliği Bölümü, semakucukali@gmail.com

İsmail Kızıllırmak / Prof. Dr.

İstanbul Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, ikizilirmak@yahoo.com

Özet

Topluluk anlatımları ve gelenekleri somut olmayan kültürel miras kapsamında önemli rol oynamaktadır. Bir toplumun sahip olduğu inançları, gelenekleri, normları, ritüelleri ve sosyal uygulamaları o toplumun kimliğini oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle kültür, halklara ve toplumlara güçlü bir kimlik ve sosyal uyum kazandırmada önemli bir etkiye sahiptir. Bugün içerisinde yaşadığımız toplum geçmiş nesillerin etkisi olmadan şüphesiz var olamazdı. Geçmişin bugüne yansımaları olarak da ifade edilebilen ritüeller, gelenekler ve sosyal uygulamalar süreç içerisinde değişikliklere uğrasa da bu değerlerin bir araya getirdiği insanlar ve topluluklar kültürlerini nesilden nesile aktararak sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Bu kapsamda yapılan çalışmada Doğu Karadeniz Bölgesi'nde ve özellikle Trabzon ilinde yaygın olarak bilinen ve farklı ülkelerde de benzer şekilde kutlanan, kültürler arası geçişkenliğin ve iç içe geçmelerin güzel bir örneği olan "Kalandar" geleneği incelenmiştir. Nitel yaklaşım çerçevesinde veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Veri analiz yöntemi olarak ise betimleme analizinden yararlanılmıştır. Görüşmeler Trabzon'un çeşitli ilçelerinden toplam 10 kişi gerçekleştirilmiştir. Trabzon özelinde yapılan Kalandar geleneğinin ritüelleri, etkinlikleri ve sosyal uygulamaları ile ilgili verilere ulaşmada yazılı kaynakların kısıtlı olmasından dolayı yöre halkı ile görüşmeler daha ön planda tutulmuştur. Elde edilen veriler sürdürülebilirliğin bir boyutu olan; sosyo-kültürel açıdan da incelemeye tabi tutulmuştur.

Elde edilen bulgulara göre; Kalandar üç bin yıllık tarihe dayanan kimliği ile sadece geçmişten süre gelen bir gelenek değil aynı zamanda geçmişin meydana getirdiği kültürel bir etkileşimi de ifade etmektedir. Farklı kültürlerde de aynı tarih ve benzer nedenlerle kutlanılan bu geleneğin dini inancın ve çevrenin bir sonucu olarak giyilen kıyafetlerde, müziklerde ve uygulanan ritüellerde farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Bulgular Trabzon'un çeşitli ilçelerinde ve köylerinde Kalandar geleneğinin hala devam ettiğini fakat unutulmaya yüz tuttuğunu göstermektedir. Kalandar ritüellerinin ilçeden ilçeye ve köyden köye farklılıklar gösterdiği dikkat çekmektedir. Yapılan çalışmanın Kalandar ve ona dair inanış ve uygulamalar, başta halk bilim ve antropoloji olmak üzere birçok sosyal bilim disiplini için kayda değer bilgiler taşıması çalışmaya özgünlük kazandırmaktadır. Ayrıca bu kültürel zenginliğin yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için birçok kültürel zenginliğimizde olduğu gibi ticarileştirilmeden turizm amaçlı kullanılabilmesi hususunda gereken tedbirlerin alınması önem arz etmektedir.

Anahatar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Somut Olmayan Kültürel Miras, Ritüel, Kalandar, Trabzon.

Jel Kodu: L83

¹ Çalışmanın özeti "IV. Uluslararası Turizm ve Kültürel Miras Kongresi 16-20 Kasım 2022, Bodrum" kongresinde sunulmuştur.

Sustainability Of Intangible Cultural Heritage and Intercultural Transitivity: Trabzon Kalandar Tradition

Abstract

Community narratives and traditions play an important role in the context of intangible cultural heritage. The beliefs, traditions, norms, rituals and social practices of a society constitute the identity of that society. In other words, culture has a significant impact on giving people and communities a strong identity and social cohesion. The society we live in today could not have existed without the influence of past generations. Although rituals, traditions and social practices, which we can express as the reflection of the past to the present, undergo changes in the process, the people, communities that these values bring together ensure their sustainability by transferring their cultures from generation to generation. In this context, the tradition of Kalandar which is widely known in Eastern Black Sea and especially in Trabzon is celebrated similarly in different countries, as a beautiful example of intercultural transitivity and intertwining. Document analysis and interviews were conducted as a data collection technique within the framework of qualitative approach; descriptive analysis was used as data analysis. In order to reach the data about the rituals, activities and social practices about the Kalandar tradition made in the province of Trabzon, interviews were made with local people. The data obtained, which is a dimension of sustainability; It has also been examined in socio-cultural terms.

According to the findings; Kalandar, with its identity based on three thousand years of history, expresses not only a tradition from the past, but also a cultural combination created by an ethnic mix. Celebrated in different cultures for the same date and similar reasons, this tradition has been found to differ in clothing, music and rituals performed as a result of religious belief and environment. In addition, in order to keep this cultural wealth alive and transfer it to future generations, it is important to take the necessary measures to be used for tourism purposes without commercialization, as in many of our cultural wealth.

Keywords: Sustainability, Intangible Cultural Heritage, Ritual, Kalandar, Trabzon.

Jel Codes: L83

Giriş

Miras, nesilden nesile aktarılabilen, kullanılabilen ve korunabilen insan yapımı (hem maddi hem de maddi olmayan) veya doğal nesnelere olarak tanımlanabilir (Munjeri, 2004: 23). Miras, kültürel ve doğal miras olarak iki başlık altında incelenebilmektedir. Kültürel miras; bir toplumun değerlerinin, kültürlerinin, inançlarının ve tutumlarının ortaya çıktığı ve bir nesilden diğerine aktarıldığı insan yapımı maddi ve maddi olmayan şeyler olarak kabul edilmektedir (Değirmenci & Köşklük Kaya, 2020:25). Arkeolojik eserler, kitabeler veya doğal yollarla oluşmuş sitler, adetler, bilimsel veya sanatsal olan evrensel değerlere sahip her şey kültürel mirası çatısı altında değerlendirilmektedir. Doğal miras ise, doğal olarak yapılan (mevcut) ve toplumun yaşamının bir parçası olarak hizmet edebilen miraslardır (Merga, 2019).

UNESCO Dünya Mirası listesine girmiş olan, Hierapolis, Kapadokya ve Göreme Milli Parkı, Lut Çölü ve Baykal Gölü doğal mirasa örnek olarak gösterilebilir. Kültürel miras da kendi içinde somut ve somut olmayan miras olarak ikiye ayrılmaktadır. Somut kültürel miras dokunulabilen ve gözlemlenebilen kültürel öğelerden oluşmaktadır. Diğer bir ifadeyle kültürün maddi yönünü temsil etmektedir. Göbeklitepe, Nemrut Dağı ve Divriği Ulu Cami bunlardan bir kaçını temsil etmektedir. Somut olmayan kültürel miras ise sözlü gelenekleri içeren kültürel miraslardır; müzik, dans gibi sahne sanatları; sosyal uygulamalar, ritüeller ve festival etkinlikleri ve insanların bilgi ve becerilerinin her biri somut olmayan kültürel mirası oluşturmaktadır. Nevruz, Mevlevi Sema Törenleri ve Hıdırellez bu başlık altında sıralanabilir. Farklı bir ifadeyle kültürün tüm maddi olmayan unsurlarından oluşan somut olmayan kültürel miras, insanlığın yaşayan mirasının çeşitliliğinin yanı sıra kültürel çeşitliliğin de en önemli araçlarından bir tanesidir. Bu çerçevede içerisinde bir topluluğun veya toplumun değerleri, gelenek ve görenekleri ve eserleri o

topluluğun kültürünü, kimliğini oluşturmaktadır (Schaefer, 2002). UNESCO Kültürel Çeşitlilik Bildirgesi'nin 1. Maddesi ile vurgulandığı gibi kültürel çeşitliliğin korunması “insanlığı oluşturan grupların ve toplumların kimliklerinin benzersizliği ve çoğulluğunda somutlaşmıştır” (UNESCO, 2003).

Trabzon farklı halklara, imparatorluklara, kabilelere ve krallıklara ev sahipliği yapmıştır (Emir, 2002). Dolayısıyla farklı kültürlere, inançlara ve geleneklere sahip bu toplulukların birbirlerinden etkilenmeleri ve kültür alışverişinde bulunmaları da kaçınılmazdır. Diğer bir ifadeyle bir toplum bir önceki toplumun gelenek ve göreneklerini kendi bünyesinde ve kendi inançları çerçevesinde yoğurarak kendine has yeni bir kültür ortaya koyma eğilimi gösterebilir. “Kalandar” geleneği de bu bağlamda özellikle kültürler arası geçişkenliği yansıtan somut olmayan kültürel mirasa örnek teşkil etmektedir. Nesilden nesile aktarılan somut olmayan kültürel miras; çevreleri, doğaları ve tarihleriyle etkileşimleri doğrultusunda topluluklar ve gruplar tarafından sürekli olarak yeniden yaratılmakta ve onlara kimlik ve süreklilik duygusu sağlamaktadır (Oğuz, 2013:46).

Türkiye’de Trabzon, Rize ve Artvin başta olmak üzere çoğunlukla Doğu Karadeniz Bölgesi’nde yüzyıllardan beri devam eden bu gelenek bir yılbaşı kutlama geleneğinin adıdır. Temelinde birçok inanışı, eğlenceyi, kostümü ve sembolleri barındırmaktadır (Alay, 2018). Kalandar geleneği, birçok kültürel değer ve tarihsel süreç içinde bazı değişim ve dönüşümlere uğrasa da varlığını devam ettirerek günümüze kadar ulaşmıştır. Kutlama boyunca şenlikler, seyirlik oyunlar, hediyeleşmeler, ilginç kostümler, ezgiler, halk dansları ve mani gibi pek çok somut ve soyut değer sosyo-kültürel bir zenginlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla toplumların inanış ve ritüelleri yeniden yaşam imkânı bulmaktadır. Ritüellerde pagan öğeler ve insan-doğa-yaşam kavramlarıyla ilintili olarak; yeniden doğuş, yenilenme, bereket, neşe ve paylaşım sıklıkla vurgulanan kavramlar arasında yer almaktadır (Alay, 2018). Bu gelenek ekseninde insanlar birbirlerine hediyeler sunarak yakınlık kurmaya ve paylaşımı özendirmeye çalışmaktadır. Modern dünya koşullarının her şeyi kendine benzeterek tükettiği bir dönemde, özünde pek çok kültürel değeri barındıran Kalandar geleneğinin devam ettirilmesinin başlı başına önem taşıdığını söylemek yerinde olacaktır.

Kavramsal Çerçeve

Trabzon Yöresi Kalandar Geleneği

Kültürün insan eylemini, duygusunu ve düşüncesini etkilediği uzun zamandır bilinmektedir (Ferguson, 2000; Kimmelmeier, Burnstein ve Peng, 1999; Peng, Ames ve Knowles, 2001; Peng ve Nisbett, 1999, 2000; Spencer-Rodgers, Boucher, Mori, Wang ve Peng, 2009). Geçmişten günümüze kadar birçok nedenden dolayı farklı kültürlerin karşılaşmaları ve farklı kültürler arasındaki etkileşim kaçınılmaz olmuştur (Ulusoy, 2014). Kalandar geleneğinin, ilk olarak nasıl ve ne zaman ortaya çıktığına dair kesin bir bilgi olmamakla birlikte bu geleneğin Antik Yunan dönemine kadar uzandığı varsayılmaktadır (Sina, 2015; Alay, 2018). Trabzon da tarih boyunca farklı halklara, imparatorluklara, kabilelere ve krallıklara ev sahipliği yapmış bir şehir olarak karşımıza çıkmaktadır (www.trabzon.gov.tr, 2020). Dolayısıyla farklı kültürlere, inançlara ve geleneklere sahip bu toplulukların birbirlerinden etkilenmeleri ve kültür alışverişinde bulunmaları da bu sürecin doğal bir çıktısıdır. Farklı bir ifadeyle bir toplum, bir önceki toplumun gelenek ve göreneklerini kendi bünyesinde, kendi inançları çerçevesinde yoğurarak kendine has yeni bir kültür ortaya koyar (Szamalek, 2014). “Kalandar” geleneği de özellikle kültürler arası geçişkenliği yansıtan somut olmayan kültürel miras başlığı altında önemli bir örnek teşkil etmektedir. Tomlinson (1999) kültürü, “İnsanların sembolik temsil pratikleri yoluyla anlam inşa etmeye çalıştıkları bir yaşam düzeni” olarak ifade etmektedir.

Türkiye’de Trabzon, Rize ve Artvin gibi iller başta olmak üzere çoğunlukla Doğu Karadeniz Bölgesi’nde yüzyıllardan beri sürdürülen bu gelenek mahalli takvime göre yılbaşı kutlama geleneğine verilen isimdir. İçerisinde birçok inanışı, eğlenceyi, kostüm ve sembolleri barındırmaktadır. Rumi Takvim’e göre Ocak ayının 13’üne denk gelen bu gece yılın ilk gününü temsil etmektedir. Yöre insanı tarafından sıklıkla “Kocakarı Yılbaşısı” olarak ifade edilmektedir. Kocakarı takvimine göre de yılın ilk ayı Kalandar olarak anılmaktadır. Diğer aylar ise sırayla; Kalandar, Küçük Ayı, Mart, Abril, Mayıs, Kiraz Ayı, Çürük Ayı, Ağustos, İstavrit, Biçim Ayı, Üzüm Ayı ve Husteynaz olarak ifade edilir (Karagöz, 2007). Halk takvimi, mahalli takvim veya eski takvim olarak da adlandırılan Rumi takvim halk kültürünün bir yansıması olarak topluluğun veya yöre halkının uzun zamana yayılan gözlem ve deneyimleriyle doğal, kültürel ve yerel koşullarla da harmanlanarak geçmişten günümüze kadar devam eden bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yöre halkı arasında yılın ilk günü ve yılın ilk ayı için kullanılan “Kalandar”ın özellikle Rumlar ve Gürcüler aracılığıyla bölgede var olduğu düşünülmektedir (Alay, 2018). Kalandar gibi geleneksel yılbaşı kutlamasında şans, bereket ve uğur getireceği varsayılan inanışlar ve onların yansıması olan birçok uygulama ve ritüel sergilenir. Bir yönüyle doğayla ve bir yönüyle de eski halk inanışları ve kültürüyle ilişkili olarak yüzyıllardır yaşatılan bu gelenek yeni bir yıla girerken insanların mutluluk, bereket beklentisi ve yaşama kültürüne dair önemli detaylar içerir.

Trabzon’un kendi içindeki yörelerde bile Kalandar ritüelleri farklılık göstermektedir. Çoğu köylerde Kalandar sabahı güneş doğmadan ev halkından bir kişi evin her tarafına su serper ve eve bereket dolacağı inancıyla tüm kapılar açılır (Öztürk, 2005). Ayrıca Kalandar sabahı eve ilk gelen kişinin ayağı denenir (ayak denemesi). Eğer bereketli bir yıl geçirirler gelen kişinin ayağı uğurlu aksi durumda ise uğursuz sayılarak bir daha eve davet edilmez. Hatta bu iş şansa bırakılmayacak kadar önemli görülür. Öyle ki daha önceki yıllarda ayağı denemiş ve uğurlu geldiğine inanılmış kişi o sabah eve bizzat davet edilir. Bu inanış yörede o kadar kökleşmiştir ki, bir hanede yaşanacak kötü bir olayın kendisine yorulmaması için Kalandar sabahı kimsenin evine gitmemeye özen gösterilir. Yine Kalandar sabahı eve erkek misafir gelmesi o yılın ev halkı için bereketli geçeceğine işaret olarak kabul edilir. Kalandar gecesi köyün gençleri çeşitli türküler ve maniler eşliğinde ev ev gezerek kuruyemiş, goliva (haşlama mısır), ceviz, fındık, akide şekeri ve meyve gibi çeşitli yiyecekler toplarlar. Bunu “Kalandar etme/Kalandarlaşıma” olarak ifade eden yöre halkı özellikle bereket kültü ile ilgili çeşitli maniler söylerler. Bu manilere örnek olarak;

“Galandaris gulandaris
Erkek uşak, dişi buzak
Verene amin bereket
Vermeyene küflü sıçan” (Sürmene)

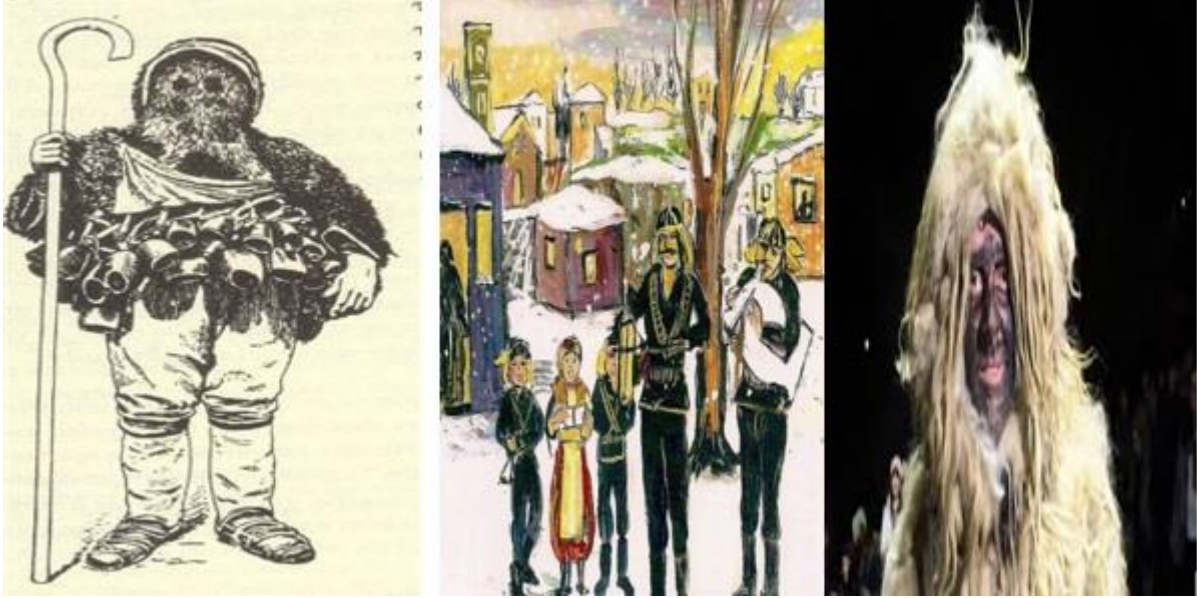
“Kalandar gecesi devlet bacası
Tasımı dolduran cennet hocası
Doldurtmayan cehennem hocası
Üstte erkeği altta dişi” (Çaykara)

Gece geldim kapınıza
Selam verdim yapınıza
Selamımı almazsanız
Daha gelmem yapınıza (Çarşıbaşı)

Kalandar soğunda
Dara düşmüşüz dara
Açılsın kara kapılar
Biz geldik Kalandar'a (Yomra)

Hatta bu sırada tanınmamak için veya kapısına gidilen ev halkını korkutmak amacıyla koyun postu, inek çanı gibi değişik kostümler giyilir.

Görsel 1: Kalandar Kutlama Kıyafetleri

Kaynak: <https://www.hurriyet.com.tr/mahmure/kalandar-ne-demek-ne-zaman-2022-kalandar-gelenegi-hakkinda-bilgiler>

Kalandar günü karanlığın çökmesiyle, değişik kostümler giyen kadın kılığına girmiş erkekler ve hayvani figürler taşıyan diğer erkekler (eşi) kapı kapı dolaşarak yukarıda da örnekleri verilen Kalandar'a özgü manileri sıralar ve ev halkından çantasına hediyeler koymasını bekler. Ev sahibinin önceden hazırladığı hediyeler (genellikle meyve ve kuruyemiş) gelen kişilere verilir. Hediye aldıktan sonra evin önünde kemençe, davul ve zurna eşliğinde horon oynanıp bir sonraki eve geçilir. Bu yönüyle yaygın olarak Avrupa'da kutlanan ve pagan öğeler içeren "Cadılar Bayramı" ile de benzerlik gösterdiği dikkat çekmektedir. Yine Kalandar sabahı kimseye sezdirmeden denize ve sığıra bakmanın şans getireceğine inanılır. Kalandar sabahı bir kimseye para vermenin o yılın bereketsizliğini gidereceğine inanılır. Aynı şekilde birisinden para alan kişinin de o yılı bolluk içinde geçireceği düşünülür (Kantarcı, 2017). Tüm bu inanışlar, ritüeller, giyilen ilginç kostümler, söylenen maniler, gece sonunda tüm köy/yöre halkının bir araya gelerek horon ve türküler eşliğinde eğlenmesi, toplanan yiyeceklerin hep birlikte yenilmesi bölge kültürü açısından da önemli ipuçları barındırmaktadır. Çünkü her bir unsurun arkasında önemli kültürel değerler ve anlamlar yatmaktadır.

Dünyadaki tüm ülkeler 31 Aralık gecesi yeni yıla girsede, bazı kültürler için yeni yıla giriş ve geçmiş yılı anma adına oldukça önemli olan 13 Ocak kutlamaları geçmişten bugüne yaşamını sürdürmeye devam etmiştir. Kalandar geleneği kapsamında dikkat çekici bir diğer unsur ise dünyanın farklı yörelerinde özellikle daha gelenekselliğini korumuş ufak kasabalarda aynı tarihte ve benzer şekilde kutlamaların sürdürülüyor olmasıdır. Bu tarih Rumi takvime göre 13 Ocak günü olarak belirlenmiş, eski inanışlardan bugünkü Ortodoks inancı gibi bazı inanç ve kültürlere geçmiştir. Türkiye-Karedeniz Bölgesi'nden İsviçre-Appenzell, Makedonya, Romanya

ve Belarus'a kadar çeşitli ülkelerdeki bu kutlamalar kültürler arası benzerlikleri ve etkileşimi gözler önüne sermektedir:

Romanya ve Moldova Cumhuriyeti

Her yıl Noel arifesinde köy meydanında toplanan erkekler çeşitli müzikler çalarak ev ev gezerler. Ev sahipleri gelen kişilere, ritüel hediyeler veya para sunar. Şarkılar tıpkı Trabzon'daki Kalandar geleneğinde olduğu gibi bereket ve iyi dilekler üzerinedir. Yine kutlamalarda adeta Kalandar'la özdeşleşen "Karakoncolos" oyunu, iyilik ve kötülüğün varlığı, insan ve doğaüstü varlıkların mücadelesi, zaman ve koşulların gerçekliğinin bir temsili olarak sergilenmektedir. Colindat olarak adlandırdıkları bu kutlamada yine benzer şekilde enstrümantal eşlik ve koreografi eşliğinde kostümlü olarak danslar sergilenmektedir. 2013 yılında Colindat Erkek Grubu, Noel Ritüeli (Romanya ile paylaşıyor) UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras Listesinde yer almaktadır. Bu kültürel miras, sosyal kimliğin korunmasında ve bütünlüğün sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır (UNESCO, 2013).

Görsel 2: Erkek Grubu Colindat Kutlamaları

Kaynak: <https://www.unesco-centerbg.org/en/countries>

Belarus

13 Ocak akşamı Kalyady Tsars (Noel Çarları) adını verdikleri kutlamalar Semezhevo (Minsk bölgesi) köylüleri tarafından (eski takvime göre "Cömert Akşam" olarak bilinen Ortodoks Noeli'nin Yeni Yıl Günü) çeşitli kostümler giyilerek bir tiyatro oyunu performansı gerçekleştirdikleri bir ritüel ve bayram etkinliğidir. Eğlenceli gösterilerin yapılması, iyilik ve kötülüğün temsilen ilginç kostümlerin giyilmesi, o güne özgü yerel yemeklerin yapılması ve bekar genç kızların evlerinin dolaşılması bu kutlama kapsamında yapılan etkinliklerdir. Kalyady Çarları, 2009 yılında UNESCO'nun Acil Korunmaya İhtiyaç Duyan Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'nde yazılı Belarus'un somut olmayan kültürel mirasının bir ögesidir (UNESCO, 2009).

Görsel 3: Kolyady (Noel) Çarlarının Belarus Ayini

Kaynak: <https://yesbelarus.com/attractions-culture/traditions-festivals/belarusian-rite-of-the-kolyady-christmas-tsars>

Rusya

Rusya’da dünyada ‘Eski Yılbaşı’ nı kutlayan bir diğer ülkedir. Stary Novy God (Eski Yılbaşı) adını verdikleri bu gün, geleneksel kostümler (bazen hayvan kostümleri, maskeler, şapkalar) giyilerek, yemekler, şarkılar ve eski öykü anlatımları eşliğinde geçirilir. Birçok kültürde ormanın korucu ruhu ya da tanrının sembolü olarak kabul edilen geyik maskeleri dikkat çeken figürler arasındadır (Russiopedia, 2006).

Görsel 4: Rusya Eski Yılbaşı Kutlamaları (Stary Novy God)

Kaynak: Russiopedia, 2006.

Makedonya

Vevcani’de her yıl kutlanan ve 1400 yıllık geçmişi olan karnaval Balkanlar’ın en ünlü, Avrupa’nın en çılgın karnavalı olarak bilinmektedir. 13 Ocak günü sokaklara dökülen “mizah ve iğneleme” temalı kostüm ve maskelere bürünmüş halk Paganizm inanç ve ritüellerini günümüz konuları ile birleştirerek çeşitli gösteri ve tiyatro oyunları sergilemektedir. 13 Ocak gecesi insanlar evlerinin dışarısına çıkıp yaktıkları büyük ateşin etrafında toplanırlar. Bir yandan

yemeklerini yiyip içkilerini içerken geleneksel Makedon şarkıları söylerler. Bir şekilde Ortodoks inancına yerleştirilen bu gelenek günümüzde Aziz Basileios'a adanmış durumdadır (<http://kameramvebavulum.com/13-ocak-kutlamalari>).

Görsel 5: Makedonya 13 Ocak Kutlamaları

Kaynak: <http://kameramvebavulum.com/13-ocak-kutlamalari>

İsviçre (Appenzell Ausserrhoden)

“Silvesterchlausen”, Appenzell Ausserrhoden Kantonu’ndaki birkaç kasabada kutlanan pagan kökenli benzersiz bir kış festivalidir. “Silvesterchlausen”, Yeni yıl arifesinde (31 Aralık) ve 13 Ocak'ta Eski Yeni Yıl'da (Gregoryen Takvimi) gerçekleşir. Çeşitli maskeler kullanılır ve tüm maskeler geleneksel olarak erkektir. “Güzel Clausen” zengin bir şekilde dekore edilmiş kadın elbiseleri, “çirkin” olanlar ise tüylü ince paltolar ve iblis maskeleri ve “çirkin-güzel” veya orman doğası ruhları her ikisinin karışımını giymektedirler. “Silvesterchläuse” güne başlamadan önce her köyün kasaba meydanlarında sabahın erken saatlerinde sessiz bir meditasyon yapmak için buluşur. Daha sonra evden eve dolaşırlar, çember kurarlar, çanları sallarlar ve bu yöreye özgü “Zäuerli” adlı özel bir şarkıyı (mani) söylemeye başlarlar. Daha sonra yollarına devam etmeden önce kasaba sakinleriyle el sıkışıp, mutlu ve bereketli yeni bir yıl dilerler (<https://appenzellerland.ch/en/about-the-region/customs-and-traditions>).

Birbirinden tamamen farklı topraklarda aynı kültürün yaşanıyor olması ilgi çekici bir unsur olarak görülmektedir. Diğer bir deyişle özellikle kışı yoğun bir şekilde yaşayan kültürlerin ilahi dinler öncesinden bugüne kış ritüellerini bir şekilde devam ettiriyor olması; birçok somut ve soyut değer tarihsel süreç içinde bazı değişim ve dönüşümlere uğrasa da varlığını devam ettirmeyi başarması konu itibarıyla önem arz etmektedir. Yerel topluluklar tarafından kimliklerinin önemli bir parçası olarak kabul edilen Kalandar geleneği geçmiş ve bugün arasında önemli bir köprü görevi görmektedir. Kültürel kimlik her ne kadar insanları diğerlerinden ayıran özellikleri, davranış kalıplarını, yaşam tarzlarını, sosyal yapılarını ve normlarını temsil ediyor olsa da (Omekwu, 2003) diğer taraftan özellikle somut olmayan kültürel miras unsurları arasındaki benzer ritüel ve yapıları da ortaya koymaktadır.

Yöntem

Betimleyici türde tasarlanan bu araştırmada nitel araştırma yönteminden faydalanılmıştır. Nitel araştırmalarda asıl amaç araştırılan konu ile ilgili olarak okuyuculara derinlemesine betimlemeler sunabilme ve katılımcıların bakış açılarını ortaya koyabilecek yorumlar yapabilme imkanı vermektir (Yıldırım & Şimşek, 2011:55). Bu nedenle, araştırmada nitel araştırma yöntemlerinde en sık kullanılan veri toplama yöntemi olarak da görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme yoluyla; deneyimler, tutumlar, düşünceler, yorumlar, zihinsel algılar ve tepkiler gibi somut bir biçimde gözlenemeyen olgular anlaşılmasına çalışılır (Yıldırım & Şimşek, 2011:148). Ayrıca yine veri toplama tekniği olarak doküman incelemesinden de yararlanılmıştır.

Araştırma yöntemi birbirini takip eden ve tamamlayan üç bileşenden oluşmaktadır. İlk iki bileşen Somut Olmayan Kültürel Miras kavramı ve Trabzon ilinde Somut Olmayan Kültürel Mirasa örnek olarak Kalandar geleneğine dair dokümanların incelenmesinden oluşmaktadır. Üçüncü bileşen ise Trabzon ilinin farklı yörelerinden katılımcılarla görüşerek toplanan veriler betimleme analizine tabi tutulmuştur. Literatür taraması ile toplanan verilerin analizi sonucu elde edilen bulgular yarı yapılandırılmış soru formunun oluşturulması için güvenilir bir alt yapı sağlamıştır. Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm katılımcıların profilinin ortaya konulması amacıyla demografik özellikleri üzerine tasarlanmış olup ikinci bölüm Kalandar geleneğine yönelik yöre halkının düşünce ve görüşlerini irdeleyen sorular içermektedir.

Katılımcıların betimleyici özellikleri ve Kalandar geleneği ile ilgili deneyimlerini belirlemek üzere 4 adet (Yaş, Cinsiyet, Medeni Durum ve Mesleki Durum) demografik soru sorulmuştur. Kalandar'ın ne olduğu ve sosyal uygulamalarına ilişkin verilere ulaşmada katılımcılara açık uçlu iki soru yöneltilmiştir. Katılımcılardan gelen cevaplara göre de daha ayrıntılı sorulara yer verilmiştir. Örneğin; Kalandar nedir sorusuna karşılık gelen cevaplara ilişkin bahsedilen hediyelerin neler olduğu, ne tür ritüeller uyguladıkları, hala bu geleneğin eskisi gibi sürdürülüp sürdürülmediği sorulmuştur. Bu süreç sonunda toplam 10 katılımcıdan veri elde edilmiştir.

Araştırmanın konusunu oluşturan olay ya da kişilerle ilgili derinlemesine bir inceleme yapabilmek için örneklem küçük tutulmakta ve amaçlı örnekleme tercih edilmektedir. Araştırmaya katılmayı kabul eden toplam 10 kişi ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Görüşmelerin tamamı gönüllülük esasına dayalı olarak araştırmacı tarafından yapılmıştır.

Bulgular ve Yorumlanması

Kalandar geleneğine ilişkin Trabzon ili özelinde yapılan Kalandar geleneğinin ritüelleri, etkinlikleri ve sosyal uygulamaları ile ilgili verilere ulaşmada yapılan bu çalışmada, elde edilen bulgular aşağıda tablo ve ifadelerle sunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcılara İlişkin Demografik Özellikler

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Meslek
K1	Kadın	65	Evli	Ev Hanımı
K2	Kadın	67	Evli	Ev Hanımı
K3	Kadın	72	Evli	Ev Hanımı
K4	Erkek	76	Evli	Emekli
K5	Kadın	70	Evli	Emekli
K6	Erkek	65	Evli	Emekli Öğretmen
K7	Kadın	65	Evli	Emekli Memur
K8	Erkek	65	Evli	Emekli Öğretmen

K9	Kadın	70	Evli	Ev Hanımı
K10	Kadın	66	Evli	Ev Hanımı

Tablo 1’de sunulduğu gibi, görüşmeye katılan yerel katılımcıların çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcıların önemli bir bölümü 65-70 yaş aralığında toplanmıştır. Bunun nedeni hem eskiye hem de bugüne ait deneyim ve gözleme sahip olabilecekleri düşüncesidir. Medeni durum kategorisi açısından incelendiğinde ise tamamı evlidir. Katılımcıların anlatımları, yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi K1, K2, K3, ..., kodlama şekliyle aktarılmıştır.

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen “Kalandar nedir?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların “Sevindirici ay, mutluluk ayı, eski yılbaşı, kocakarı yılbaşı, kışın en soğuk ayı, eski takvimde Ocak ayına verilen isim, 13 Ocak’ı 14 Ocak’a bağlayan gece, kışın ilk ayı, şenlik ayı ve yeni yılı karşılamak için yapılan adetlerin tümü” şeklinde olmuştur. Bu ifadeler irdelendiğinde çoğunluğun bu ayı mutluluk kavramıyla ilişkilendirildiği görülmektedir. Katılımcılardan bir tanesi bu durumu şöyle özetlemektedir;

Kalandar, bugünkü yılbaşından on üç gün sonraya denk gelen gecedir. Biz o ayda sanki bayram varmış gibi ailemizle arkadaşlarımızla bir araya gelir, meyve, ceviz ne varsa dolaşır toplardık. Köyün gençleri eğlenirdi. Mutluluk ayıydı. Her evin kapısı o akşam açık olurdu. Herkesin herkese gitme serbestliği vardı. Her evin önünde gençler kemeçe çalar horon oynardı. Dediğim gibi bizim için çok sevinçli bir gündür, bayram havası olurdu evlerimizde, mutlu olurduk (K5-Sürmene).

Başka bir katılımcı Kalandar ile ilgili şu ifadelerde bulunmuştur;

Kalandar kışın ilk ayıdır. Mutlu bir aydır. Kalandar geldiğinde bunu biz çoluk çocuk hevesle beklerdik. Önceden fakirlik vardı, biri bir şey verdiğinde çok mutlu olurduk. Kalandar geldiğinde alırdık elimize bir çanta üç-dört genç toplanır kalandara giderdik. Eskiye anlatıyorum şimdi de hala biz yapıyoruz. Yine çocuk gibi, o heyecanla kalandarı beklerim (K3, Of).

Bu soru ile ilgili son olarak bir başka katılımcı da Kalandar’dan şu şekilde bahsetmiştir;

Bir sevinirdik bir sevinirdik. Sabahın dininde (sabahın körü) kalkardık. Yaşlı bir amcamız vardı, onun kapısının önünde de bir büyük ceviz ağacı. Gider kapısına vururduk, belki bize ceviz verir....Kocakarıların yılbaşısıydı. Kalandar’da öyle bir kış ederdi ki, o karda toplanırdık arkadaşlarımızla kapı kapı gezer kalandar ederdik. Kışın en soğuk zamanıdır (K1, Sürmene).

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen ikinci soru olan “Kalandar geleneğinin ritüelleri, sosyal uygulamaları nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde genel olarak benzer öğelerden bahsedildiği görülmektedir. Bunların dışında katılımcıların birçoğu Kalandar’ın artık eskisi gibi kutlanmadığından ve gençlere aktarılamadığından yakınmaktadır. Bunun önemli nedenleri arasında; şehirleşme ve apartman hayatına geçiş gösterilmektedir. Katılımcıların Kalandar’ı nasıl kutladıklarına ilişkin ifadeleri ise şöyledir;

Biz kocakarı olarak, köylü olarak şimdiki gibi ayları saymayız. Sizin Ocak dediğiniz aya biz Kalandar, Şubat ayına da Küçük Ayı deriz mesela. Kalandar da kışın ilk ayıdır. Mutlu bir aydır. Kalandar çoluk çocuk hevesle beklerdik. Önceden fakirlik vardı biri bir şey verdiğinde çok mutlu olurduk. Şimdi yine kutluyoruz ama eskisi gibi olmuyor. Kalandar geldiğinde elimize bir çanta alır, üç-dört genç toplanır kalandara giderdik. Türkü söyleye söyleye gezerdik evleri. Veren bereket dolsun evine derdik vermeyene de büyük küflü sıçan yani bir şey vermezse,

kaplarına küflü fareler düşsün. Kalandaris kulandaris erkek uşak dişi buzak. Niye böyle derdik çünkü erkek çocuk eskiden beri iyi sayılırdı, dişi buzağı da bakarsın, sağarsın sütünü yağını peynirini yaparsın bereketli olur. Yani verenlerin dişi buzakları, erkek uşakları olsun vermeyenlerinde kaplarına sıçan yani fare dolsun. Eğlenmek işte. Nasıl şimdi yılbaşlarını sizler eğlenip kutluyorsunuz, bizim de eğlencemiz buydu. Gündüz çocuklar kalandar ederdi, akşamında da biraz daha yaşlılar kemeçe ile horon oynaya oynaya gelirdi. Şenlik olurdu. Hala daha bilenler kutlar bugünü (K3-Araklı).

Diğer bir katılımcı ise benzer ifadeleri şöyle anlatmaktadır;

Kalandar artık eskisi gibi kalmadı. Biz arkadaşlarla toplanır hane hane gezerdik. Şimdi çoğu genç Kalandar nedir bilmiyor. Kalandarı heyecanla beklerdik. Eve bereket, bolluk girsin diye, sabahdan erkenden annelerimiz kalkar, ev temizlenir, kapı-pencere açılır, havalandırılırdı. Biz de bir poşete ip bağlardık, içine taş koyardık açık pencerelerden içeri atardık. Ev sahibi de poşetlerimize şeker, fındık, mandalina artık evde ne varsa onları koyar, biz de poşeti çeker kaçarız. O gün kimse kimsenin evine de gitmezdi. Olur da o yıl kötü geçer, ev sahibi gelen misafirden bilmesin. Ayak denemesi deriz buna. Yine köyün gençleri kılık değiştirirdi. Sakal takardılar, üzerine koyun postu alırdılar. Yanında da bir arkadaşı; güya o da gelin olur, ona da kadın kıyafetleri giydirilirdi. Birinin kapısını çalardılar, tam o sırada gelin bayılır düşer. Ev sahibi ne oldu geline ne versek de ayılsa diye sorar. Ondan sonra ev sahibi evde olanlardan ceviz, elma, fındık, mısır verir, gelinde ayılırdı. Alınca hediyeleri başlardı kemeçe çalmaya, horon oynanmaya sonra diğer eve geçilirdi. Başka köylerden de Kalandar etmeye gelen olurdu (K4-Sürmene).

K8 (Of) ise Kalandar ile ilgili şu bilgileri vermektedir;

Kalandar, Ocak ayının 13'ünü 14'üne bağlayan gecede bir gelenek haline gelmiş yeni yılı karşılamak için yapılan adetlerin genel adıdır. O gece, özellikle Trabzon'un köylerinde ve çevre ilçelerinde kutlanır. Gençler üç, dört kişi bir araya gelip kıyafetlerini değiştirip, tanınmamaya çalışırdı. Sakallar takar, hayvan postları üstlerine giyerdi. Daha sonra bir torba, torbanın ucuna da bir ip bağlayıp evleri gezmeye başlarlar. Evin kapısına geldiklerinde ellerindeki uzun sopayla kapıyı tıklarlar. Yalnız kapının da fazla açılmaması lazım. Küçük bir aralıktan torbayı içeriye atıp beklersin. Ev sahibi elma, fındık, portakal, mandalina gibi yiyecekler koyardı torbaya. Torbanın dolduğunu anlayan gençler yavaşça çekip torbalarını alırdı. Tabi bazen istisnalar da olabiliyordu. Eski evlerde önceden kedi olurdu. Her yerden girerdiler eve. İşte komiklik olsun, şakalaşmak amaçlı, atılan bu torbalara kedi bazen de sobanın külünü koyarlardı. Evler gezildikten sonra, tüm herkes bir araya gelip topladıklarını bölüşür. Eski yıllarda tabi köylerde çok yiyecek bulamazdın. Az olunca gençler şehirden topladıklarını bölüşüp gidip evlerinde aileleri ile de yerdiler. Yine eski yıllarda elektrik olmadığı için köylerde, Kalandar daha kolay olurdu. Kimse kimseyi tanıyamazdı. Şimdi elektrik var, apartman yaşantısı var. Apartman yaşantısında Kalandar olmaz. Onun için hala köylerde, daha küçük yerlerde eski geleneklere göre yeni yılı karşılıyorlar.

İkinci soru ile ilgili üzerinde durulan diğer bir konu ise verilen hediyeler, söylenen sözlü ifadeler (maniler) yanı sıra, paylaşmaya ve yardımlaşmaya yapılan vurgudur. Şöyle ki;

Kalandar eski yılbaşına verdiğimiz isimdir. Aynı zamanda Ocak ayına da yaşlılarımız Kalandar der. Kalandar'da gençler bir araya gelip kapılara poşet asarlardı. Hane sahibi de onlara un, yağ ve meyve gibi hediyeler verirdi. Gençlerde bunları toplayıp golot (pişi) yapar, hep birlikte yerdiler. Şehirlerde ise genelde çocuklar yapar. Kapılara poşet asıp, kapıyı çalıp kaçarlardı. Ev sahibi de evde ne varsa; kuruyemiş, meyve gibi hediyeler içine koyardı. Sonra çocuklar gelip

gizlice poşeti alır, kaçırdı. Yani ev sahibi çocukları görmez, kime verdiğini bilmezdi. Bir paylaşma, yardımlaşma olurdu, veren de mutlu olurdu, alan da (K7-Arsin).

K5 ise şöyle anlatmaktadır:

Kalantar bugünkü yılbaşından on üç gün sonraya denk gelen gecedir. Biz o ayda sanki bayram varmış gibi ailemizle arkadaşlarımızla toplanırdık, meyve, ceviz ne varsa dolaşır toplardık. Köyün gençleri eğlenirdi. Her evin kapısı o akşam açık olurdu. Herkesin herkese gitme serbestliği vardı. Her evin önünde gençler kemençe çalar horon oynardı. Birinin kapısına gittiğimizde de şunu söylerdik:

‘Kalandaris gulandaris, verene erkek uşak, dişi buzak ver Allah’ım dolsun köşe bucak. Yeni sene geceleri, devletin bacaları bana bir şey vermeyenin tez gelmesin kocaları. Git kilere gel kapıya, ver gelene pestilden, duttan, elmadan, armuttan, çaydan, külekteki yağdan.’

Dedim ya biz o gün çok sevinirdik, mutlu olurduk bayram havası olurdu evlerimizde. Şimdi eskisi gibi olmuyor. Yine çocuklar geliyor tek tük açıyorlar poşetlerini veriyoruz bir şeyler gidiyorlar. Nerde o eskinin şenlikleri, eğlenceleri. Biz mi aktaramadık gençlere, gençler mi kulak vermiyor ben de bilmiyorum. Kalantar bizim için arkadaşlarla bir araya gelmek için bir fırsattı. Kim ne toplarsa ortak herkes paylaşır, hep birlikte eğlenir yerdik. Bolluk, bereket demektir Kalantar.

Benzer şekilde bir diğer katılımcı Kalantar ile ilgili şu sözleri belirtmiştir;

13 Ocak’ı 14 Ocak’a bağlayan geceye verilen isimdir. Ocak ayına Kalantar denirdi önceden. Bizim annelerimiz, ananelerimiz şimdiki gibi saymazdı ayları. Onlarca, yüzlerce yıldır doğada yapmış oldukları gözlemlere, inançlara göre ayları isimlendirmişlerdir. Kimi de kültürlerin etkileşimi sonucu dilimize geçmiş, öyle de kalmıştır. Şimdi Nisan dediğimiz aya bizden daha büyüklerimiz Abril derdi. Haziran ayı Kiraz ayı olarak bilinir. Demek ki Haziran’da kirazlar olduğu için bu aya doğadan bir isim verilmiş. Kalantar sabahı, köydeki çocuklar ve gençler birleşerek sabah namazından sonra köyü hane hane gezerek, köylüden meyve, para, suda pişmiş mısır (goliva) alırlar. Maniler söylerler: Kalandaris kulandaris erkek uşak (çocuk), dişi buzak verene bereket, vermeyene küflü sıçan. Aslı bir Rum geleneğidir. Biz şekil olarak bunu almışız devam ettiriyoruz. Şehirde çok yaygın olmasa da bu çoğu köyde hala sevinçle kutlanır.

K9 ise Kalantar’a dair ifadelerinde, mübadele sırasında Trabzon’dan Yunanistan’a göçen ailelerin Kalantar zamanı eski yerleşim yerlerini ziyaret ettiklerini, orada yaşayanlarla birlikte bu kutlamalara katıldıklarını belirtmektedir. Kültürler arası bağa ve geçişkenliğe güzel bir örnek teşkil eder niteliktedir. Bu bağlamda katılımcının anlatımı şöyle devam etmektedir;

Kalantar, kocakarı yılbaşısıdır. Kalandaris kulandaris der mahalledeki evleri Kalantar ederdik. Kalabalık olurduk, en büyük eğlencemiz oydu. Herkes mutlu, sevinçli olurdu. Akşamdan mısır haşlardık, kabak sürerdik fırına, kuruyemişler ne varsa; fındık, kuru üzüm, kuru dut, elma hepsini karıştırır ailece o akşamı böyle kutlardık. Esas yılbaşımız Kalantar’dır. Hem kendimize hazırlardık hem de Kalantar’a gelen olur diye onlara da hazır ederdik. Şimdi öyle kimse etmiyor, unutuldu gitti. Tek tük gelen oluyor. Geçen yıl Kalandarda bu köye (Sürmene-Mirgandoz Köyü) Yunanistan’dan bir otobüs geldi. Zamanında onların da anneleri, dedeleri bu köyde oturuyormuş. Hatta ellerinde resimler vardı. Onlar başka bir şey diyorlar Kalantar’a ama aynı şeyler. Onlarla gezerek, evleri dolaşarak, horon, kemençe eşliğinde Kalandarı kutladık.

Yapılan görüşmeler neticesinde, Rumi ya da mahalli takvime göre, yeni bir yıla başlarken, insanların mutluluk ve sevinçle bu günü bekledikleri anlaşılmaktadır. Birbirleri ile hediyeleşmeleri ve bu hediyeleri yine birbirleriyle paylaşmaları, özellikle günümüzde şehir yaşamının artmasıyla uzaklaşılan bazı değerlerin de hatırlanması açısından önem arz etmektedir. Kalandar'a özgü dikkat çeken hediye ve yiyecekler ise; fındık, ceviz, elma, armut, mandalina, şeker ve suda pişmiş mısır (goliva) olarak, en çok tekrarlanan ifadeler arasında sayılabilir. Dikkat çeken bir diğer unsur ise, insanların kapısına kimin geldiğini bilmeden hediye vermesi, gelen kişiyi boş göndermemesidir. Bu naif davranış, Kalandar'ın insanlar arasındaki sosyal dayanışma ve yardımlaşmada önemli rol üstlendiğini, buna teşvik ettiğini göstermektedir. Tüm bu inanışlar, normlar ve sosyal uygulamalar Kalandar başlığı altında aslında bu toplumun kimliğini oluşturmakta ve göstermektedir.

Yine dikkat çeken bir başka husus ise, Kalandar'ın aslında Rumlardan kalan bir gelenek olduğunun yöre halkı tarafından ifade edilmesidir. Kalandar'ın tarihi ve kökeni ile ilgili net bir bilgi olmamakla birlikte, bu ifadeler Ortodoks inancına ait bir gelenek olduğunu destekler niteliktedir. Bir katılımcı bu konu ile ilgili şu sözleri söylemiştir;

Esasını ararsan Kalandar kutlanılmaz, o gavur (gayrimüslim) işidir. Bize de kalmış Rumlar'dan. Biz şimdiki takvimleri bilmeyiz. Eski takvime göre de Kalandar annelerimizin yılbaşıydı. Kocakarı yılbaşı derdik. Çocuktuk verirdi büyüklerimiz ellerimize poşet gidin Kalandar etmeye derlerdi. Bize de sarardı (hoşuna gitmek). Toplanırdık tek tek kapı çalardık. Ev sahibi kapıyı açtığında önde kim varsa 'Kalandaris kulandaris erkek uşak dişi buzak verene bin bir bereket vermeyenin ekmek teknesine tüylü sıçan'derdi arkasındakiler de 'Amin' diye hep birlikte bağırınca hemen ev sahibi bir şeyler getirir verirdi. Elma, portakal, birer koşa (avuç) fındık, ceviz, mısır kimi para. Ondan sonra da otururduk arkadaşlarla paylaşırdık birlikte yerdik onları. Ama şimdi eskisi gibi değil. Bizim yaşımızda olanlar bilir ama gençler bilmez öğretmedik onlara (K1,Sürmene).

Son olarak, sosyo-kültürel bir değer olan bu geleneğin sürdürülebilirlik anlayışıyla turizme sunulması, yaşatılması açısından önemli görülmektedir. Özellikle genç nesil tarafından bilinmesi ve atalarından kalan bu mirasa sahip çıkmaları, yapılan görüşmelerde katılımcıların da ifadelerinde dikkat çeken unsurlar arasındadır. Kültürel ve toplumsal sürdürülebilirlik ancak toplulukların kimliklerini oluşturan ve birbirlerinden farklı kılan kültürel değerlerini koruyabildikleri ve bu değerleri modern yaşamlarıyla uyumlaştırabildikleri sürece mümkün olacaktır (Suna, 2019).

Sonuç ve Tartışma

Tarih boyunca çeşitli nedenlerden dolayı farklı kültürlerin karşılaşmaları ve farklı kültürler arasındaki etkileşim kaçınılmaz olmuştur. İnsanların sembolik yöntemlerle anlam inşa etmeye çalıştıkları bir yaşam düzenini ifade eden kültür, halklara ve toplumlara güçlü bir kimlik ve sosyal uyum kazandırmada önemli bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla bu kültürel değerlerin sürdürülebilirliği özellikle yerel otoritelerin ve toplulukların sağladığı destekleri ve alacağı önlemleri gerekli kılmaktadır.

Kalandar geleneği özelinde; şenlikler, oyunlar, hediyeleşmeler, ilginç kostümler, seyirlik oyunlar, ezgiler, halk dansları ve mani gibi pek çok somut veya soyut değer, sosyo-kültürel bir zenginlik olarak varlığını bugüne kadar koruyabilmiştir. Yeniden doğuş, bereket, yenilenme, neşe ve paylaşım sıklıkla vurgulanan kavramlar bu geleneğin özünü oluşturan unsurlar olarak özetlenebilir. Bu öğeler farklı topluluklarda farklı isimler altında kutlanılan "Eski Yeni Yıl" kutlamaları ile de ortaklık göstermektedir. Ayrıca bu geleneğin veya kutlamaların izlerini

Moldova, Ukrayna, Kazakistan, Gürcistan, Letonya ve Ermenistan gibi ülkelerde de görmek mümkündür.

Trabzon insanın kimliğinin önemli bir parçasını oluşturan bu gelenek ve benzer diğer değerler gerek turizm organizasyonları gerek kitle iletişim araçları veya farklı fonları çekerek aktif şekilde tanıtılması somut olmayan bu mirasın devamlılığı için gereklidir. Bir turizm projesi altında hem sürdürülebilirliğini sağlamak hem de bizlere miras kalan bu kültürel değerleri genç nesillere aktarabilmek adına yapılacak çalışmalar, kilit taşı görevi görebilir. Bu noktada, öncelikle illerde ilgili kurum/kuruluşlara, araştırma merkezi/enstitülere, sivil toplum kuruluşları temsilcileri ile uzmanlara görevler düşmektedir. Ayrıca UNESCO'nun Acil Korunmaya İhtiyaç Duyan Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'nde yer almaması dikkat çekicidir. Yukarıda da bahsedildiği gibi ilgili kurum ve kuruluşların bir envanter çalışması yapıp ilgili diğer kurumlara bildirmesi, somut olmayan kültürel mirasların yaşatılması ve korunması hususunda önem kazanmaktadır. Bu bağlamda da farkındalık yaratması çalışmaya özgülük katmaktadır.

Kaynakça

Alay, O. (2018). *Anadolu ve Kafkasya Kavşağında Geleneksel Bir Yılbaşı Kutlaması: Kalendar*, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11 (23): 96-110.

Asan, Ö. (1996). *Pontos Kültürü*, İstanbul: Belge Yayınları.

Değirmenci, T., & Köşklük Kaya, N. (2020). **Somut ve Somut Olmayan Değerler ve Bir Yerin Miras Niteliğine Katkısı: UNESCO Dünya Miras Alan Örnekleri**, *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 20-34.

Emir, O. (2002). **EskiÇağ'da Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Jeopolitik Önemi**, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 9-26.

Ferguson, E. D., (2000). *Motivation: A Biosocial and Cognitive Integration of Motivation and Emotion*, New York: Oxford University Press.

Kantarcı, Z. (2017). **Kalendar Kutlaması: Livera (Yazlık) Köyü Örneği**, *Sobider Sosyal Bilimler Dergisi*, 491-503.

Karagöz, I. (2007). *Mitoloji ve Folklor'da Karadeniz*, Trabzon: Derya.

Kemmelmeier, M., Burnstein, E., & Peng, K. (1999). *Individualism and Authoritarianism Shape Attitudes toward Physician Assisted Suicide*, *Journal of Applied Social Psychology*, 29, 2613-2631.

Kurin, R. (2004). "Safeguarding Intangible Cultural Heritage in the 2003 UNESCO Convention: A Critical Appraisal", *Museum International* 56: 1-2, 66-77.

Merga, S. (2019). *Inventorizing Intangible Cultural Heritages of the Ethiopian Somali People & Assessing their Values*, *International Journal of Cultural and Social Studies*. 5(1):257-268.

Munjeri, D. (2004). *Tangible and Intangible Heritage: from Difference to Convergence*,

Museum International, 56 (1-2): 12–20.

- Oğuz, Ö. (2013). *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?* Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Omekwu, C. O. (2003). **Information Technology Revolution, Libraries And Cultural Values: Issues, Impacts And Inevitable Challenges For Africa**, *World Library and Information Congress: 69th IFLA General Conference and Council*, (s. 1-23). Berlin.
- Öztürk, Ö. (2005). *Karadeniz Ansiklopedik Sözlük*, 2. Cilt. İstanbul: Heyamola Yayınları.
- Peng, K., Ames, D., & Knowles, E. D. (2001). **Culture and human inference: Perspectives from three traditions**, In D. Matsumoto (Ed.), *The handbook of culture and psychology* (pp.245-264). New York: Oxford University Press.
- Peng, K., & Nisbett, R. E. (1999). *Culture, dialectics, and reasoning about contradiction*, *The American Psychologist*, 54, 741-754.
- Politis, N. (1998). *Melete peri tu Viu ke tis glossis tu Elliniku Lau: Paradosis (Yunan Halkının Yaşamı ve Dili: Gelenekler)*, Cilt A. Atina: Vivliorama.
- Samuilidis, H., (1999). *Geleneksel Pontos Halk Tiyatrosu*, İstanbul: Belge Yayınları.
- Sina, A. (2015). **Eskiçağda Atina'da Şenlikler**, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(1), 43-60.
- Schaefer, R. T. (2002). *Sociology: A brief introduction*. McGraw Hill: Boston.
- Spencer-Rodgers, J., Boucher, H. C., Mori, S. C., Wang, L., & Peng, K. (2009). *The dialectical self-concept: Contradiction, change, and holism in East Asian cultures*, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35, 29-44.
- Suna, B., Yaldız, E., & Yeşildağ, E. (2019). *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Yerel Kimliğin Korunması: Antakya Örneği*, 20. Ulusal Turizm Kongresi, Eskişehir, 325.
- Szamalek, K., J. (2014). *Greeks and the Peoples of the Black Sea Region. Dialogues d'histoire Ancienne*; 10 (10), 53-80.
- Şişmanoğlu-Şimşek, Ş. (2018). *Türkçe ve Yunanca Kaynaklarda Karakoncolos/Kalikancaros İnancı*, *Milli Folklor Dergisi*: 120 (Kış, 2018): 184-197.
- Şükrü, E. (1961). *Karakoncilo Oyunu*, *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*: 147.
- Tomlinson, J. (1999). *Globalization and Culture*, Cambridge: Polity Press.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara. Seçkin Yayıncılık.
- Ulusoy, H. Ö. (2014). **Kültürlerarasılık, Çokkültürlülük ve Etnisite: Eskişehir'deki Çerkeslerin Kültürlerarası İletişim Pratikleri**, *Akdeniz İletişim Dergisi*, 165-181.

İnternet Kaynakları

Hürriyet Gazetesi: <https://www.hurriyet.com.tr/mahmure/kalandar-ne-demek-ne-zaman-2022-kalandar-gelenegi-hakkinda-bilgiler> [Erişim Tarihi: 13.08.2022].

Kameram ve Bavulum: <http://kameramvebavulum.com/13-ocak-kutlamalari> [Erişim Tarihi: 25.04.2021].

Russiapedia: <https://russiapedia.rt.com/of-russian-origin/old-new-year/> [Erişim Tarihi: 18.04.2021].

UNESCO: <https://ich.unesco.org/en/RL/mens-group-colindat-christmas-time-ritual-00865>.

UNESCO: <https://ich.unesco.org/en/USL/rite-of-the-kalyady-tsars-christmas-tsars-00308>.

UNESCO: <https://www.unesco-centerbg.org/en/countries/> [Erişim Tarihi: 13.08.2022].

Yes!Belarus: <https://yesbelarus.com/> [Erişim Tarihi: 18.03.2021].